

СЕРГІЙ ШУТЬКО

ORCID iD: 0000-0003-3663-1261

Заслужений діяч мистецтв України,
професор кафедри оперної підготовки та музичної режисури
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
(Київ, Україна)
dachnik.ponevole@gmail.com

РОЛЬ ТЕАТРАЛЬНОГО КОСТЮМА

У СТВОРЕННІ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ ОПЕРНОЇ ВИСТАВИ

Розглянуто вплив особливостей театрального костюма на створення художнього образу оперної вистави та персонажа. З'ясовано сутність художнього образу в музичному мистецтві в контексті комунікації «композитор — виконавець-інтерпретатор — слухач». Встановлено відмінності художнього образу музично-театральної вистави, його створення в контексті співдружності диригента, режисера, сценографа, художника по костюмах, балетмейстера та сприйняття через виконавців глядачем. Виявлено художній образ вистави як візуального втілення надзавдання, його формування метафорою, гіперболою, порівнянням або алегорією. Окреслено необхідність дотримання єдиного стилю у концептуальному баченні та художньому вирішенні вистави режисером, сценографом, художником по костюмах. Описано художній образ персонажа як синтез єдності внутрішніх і зовнішніх проявів особистісних характерних рис героя, підпорядкованих ідеї твору. Проаналізовано функціональне призначення театрального костюма як важливого елемента у створенні художнього образу персонажа, вистави. Підкреслено залежність художньої виразності костюма від стильової єдності всіх його компонентів. Виявлено особливості застосування символу, метафори у театральному костюмі для розкриття певного підтексту драматургії твору. Охарактеризовано особливості створення костюма для музично-театральної вистави згідно з комфортними умовами співу. Визначено концепт сценографічного оформлення та стилізації театрального костюма відповідно до режисерської інтерпретації оперної вистави. З'ясовано, що художній реконструкції старовинної опери притаманні декоративне вирішення і стилізація костюмів у контексті гедоністичної придворної естетики доби бароко, тоді як традиційному відображенню класичної опери притаманні історично-достовірні сценографічні вирішення і стилізація костюмів у контексті реалістичної естетики, відповідної часу і місцю дії, що відбуваються у творі. Доведено, що модерновим інтерпретаціям старовинних, класичних та сучасних опер притаманний умовно-символічний характер сценографічного вирішення і стилізації костюмів у контексті постмодерністської естетики. Спрогнозовано перспективи подальших наукових розвідок обраної проблематики, пов'язаних зі специфікою створення художнього образу оперної вистави у нетрадиційних локаціях.

Ключові слова: оперна вистава, художній образ вистави, художній образ персонажа, театральний костюм, стилізація.

Постановка проблеми... Початок ХХІ століття позначився активними

пошуками та експериментами у сценографічному вирішенні оперних вистав, невід'ємною складовою якого є театральний костюм. Активне залучення до цього процесу інноваційних мультимедійних та арт-технологій, їх гармонійне поєднання із засобами виразності різних видів мистецтв спричиняють необхідність переосмислення ролі театального костюма у створенні цілісного видовища. Нові можливості театального оснащення сцени, активна взаємодія засобів виразності надають великі можливості сценографам, художникам по костюмах і режисерам створювати достовірні, переконливі, виразні образи персонажів у контексті розвитку музичної драматургії оперного твору. Вплив означених образів на емоційну сферу глядача викликає у нього відповідну реакцію на сприйняття героїв твору, їх вчинків, способу мислення тощо, що сприяє формуванню світогляду, певних життєвих позицій особистості. Соціокультурний та мистецтвознавчий аспекти застосування театального костюма як дієвого засобу створення художнього образу персонажа актуалізують обрану проблематику наукових розвідок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... На сутності художнього образу в музичному мистецтві у контексті комунікації «композитор — виконавець — інтерпретатор — слухач» зосереджує увагу Н. Нагай (2017). Художній образ спектаклю як один із компонентів режисерського задуму постановника, контент його вирішення розглянутий О. Клековкіним (2012). Означені дослідження екстрапольовані автором статті на створення художнього образу оперної вистави та розвинені стосовно особливостей сучасної мистецької практики музичного театру.

Принципи сценографічного оформлення вистав уподовж ХХ століття, їх метаморфози відповідно до змін театральної естетики, технічних можливостей оснащення сцени проаналізовані О. Ковальчук (2019). Пошуки та експерименти у вирішенні сценічного простору видовища в реаліях сьогодення знайшли своє відображення в дослідженні К. Юдової-Романової (2021). Дані наукові розвідки сприяли визначенню автором статті сучасного контенту художнього образу оперної вистави.

Аспекти історичного розвитку костюмів різних епох і країн, їх видозміни у відповідності до національних, соціальних, статевих, вікових особливостей верств населення розглянуті К. Стамеровим (1978). Специфіка та функціональне призначення аристократичного костюма в контексті еволюції придворних і світських балів XVI–XIX століть з'ясовані Л. Оніщенко (2017). Окреслена інформація використовується автором статті в аналізі художніх образів персонажів зарубіжних опер на історичну тематику.

Проблемі становлення українського театрального костюма початку XX століття присвячені дослідження А. Дмитренко та І. Несен. Зокрема, І. Несен (2021) зосереджує увагу на стилістиці автентичного – історично-достовірного костюма в Театрі корифеїв, його ролі у формуванні художнього образу персонажа. А. Дмитренко (2015), розглядаючи історіографію українського театрального костюма, визначає концепт авангардних експериментів вітчизняних художників у створенні театрального костюма 1920–1930-х років.

Мистецька практика українських художників у створенні театрального костюма XX–XXI століть висвітлена в роботі колективу авторів: О. Ковальчук, Л. Волошиної, Т. Руденко та Б. Поліщук (2021) й у монографії Ю. Пігель (2008). У колективній праці розглянуті найризикованіші експерименти з пошуку нової образності художників по костюмах українських театрів у першій половині XX століття; нові візії та пошук самоідентифікації у другій половині XX – на початку XXI століття. У монографії Ю. Пігель досліджує проблему костюма як засобу створення сценічного образу у практиці львівських театрів, особливості його рішень у контексті вистави та мистецької школи. Праці з еволюційних перетворень вітчизняного театрального костюма XX–XXI століть використані автором статті для розгляду уявного створення образів персонажів у класичних та сучасних операх на українську тематику (2008).

У монографії М. Черкашиної-Губаренко (2015) наданий широкий спектр режисерських інтерпретацій оперних вистав провідних музичних театрів Європи та України, окреслений вагомий доробок сценографів та художників по костюмах у створенні художньо-цілісного видовища.

Огляд наукових розвідок з окремих аспектів застосування костюма як складової сценографії актуалізує необхідність комплексного дослідження обраної проблематики.

Мета дослідження — виявити концептуальні можливості театрального костюма у створенні художнього образу оперної вистави.

Завдання дослідження:

- 1) розглянути сутність художнього образу оперної вистави, особливості його режисерського вирішення;
- 2) проаналізувати функціональне призначення театрального костюма як важливого елемента у створенні художнього образу персонажа, вистави;
- 3) визначити особливості стилізації театрального костюма в контексті режисерської інтерпретації оперної вистави.

Виклад основного матеріалу дослідження... Художній образ в оперній виставі значною мірою залежить від аналогу в музичному мистецтві, що створюється не лише композитором, але і його інтерпретатором. У музичному мистецтві художній образ є інтегрованим відображенням авторського задуму крізь призму індивідуальності виконавця. В оперній виставі концептуальне бачення композитором художнього образу інтерпретується у співдружності диригента, режисера, сценографа, художника по костюмах, балетмейстера та через виконавців сприймається глядачем. Художній образ оперної вистави є візуальним втіленням надзавдання і формується метафорою, гіперболою, порівнянням або алегорією. Важливу роль у створенні художнього образу вистави відіграє обраний постановником стиль її сценографічного вирішення.

За твердженням видатного режисера Пітера Брука стиль являє собою єдність ідейного змісту художніх ознак всіх видів мистецтва, характерних для певної історичної епохи. Задля дотримання єдиного стилю, за думкою митця, уся багатогранність вистави: гра акторів, декорації, костюми, режисерське трактування — повинна бути цілісною у своєму художньому вирішенні. Знайдений стиль підкаже, як акторам варто ходити, сидіти, спілкуватися з іншими персонажами; чи мають декорації бути простими або витонченими, а

обстановка — натуральною чи яскраво намальованою на заднику; чи мають костюми поєднуватись у різких контрастних кольорах або бути однотипними. Тому відбір стильових ознак, у яких вирішуватиметься вистава, має бути направлений на розкриття жанру і сутності драматургії твору (Оніщенко, 2017).

Серед багатьох відомостей про особливості епохи, що втілюється на сцені, відбирають найважливіші для оформлення вистави. Використання лише знакових рис в декораціях та костюмах ведуть до зменшення надмірних дрібниць, що робить образ вистави більш яскравим та легко впізнаваним. Важливим є і усвідомлення режисером сценічного простору. Чим менше сцена зайнята декораціями, тим більше волі матиме актор у просторі. Мінімалізм у декораціях компенсується художнім вирішенням костюма, адже він є не лише образною візуалізацією ролі, але сприймається як художня форма, задум, втілення якого залежить від таланту художника. Вистава на сцені — це мальовнича картина, що постійно змінюється. Гармонія в діалозі кольорів і форм декорацій та костюмів будують основу для візуального втілення художнього задуму.

У музичному театрі провідну роль для створення атмосфери вистави відіграє музика. Саме через музику розкриваються характери героїв, розвивається побудова конфлікту драматургії, чітко окреслені події. Вочевидь, цей факт неможливо ігнорувати при створенні костюмів і вони мають резонувати з інтонаційним забарвленням персонажа. Коли ми говоримо про образ вистави, то зрозуміло, що це поняття об'єднує всі просторово-сценічні елементи, жанрове вирішення, задум художника, спосіб існування акторів на сцені. Тобто всі компоненти, об'єднуючись, створюють новий художній твір. Якщо декорації, музика чи світло стають умовним середовищем в цілому, то костюм, перш за все, серед елементів оформлення безпосередньо пов'язаний із актором.

Художній образ персонажа являє собою особистісні, характерні риси героя, єдність внутрішніх і зовнішніх проявів у якого підпорядкована ідеї твору. Він будується на типових та індивідуальних рисах, необхідних для його

створення. Характер, соціальний статус, стать, етнічні та національні особливості, історичний період, і таке інше — все це накладає відбиток на індивідуальність героя, його внутрішню направленість ролі, та, безумовно, зовнішнє втілення. Зовнішність персонажа — це ключова риса для розкриття його образу. Адже перше, що бачать глядачі — це саме зовнішнє перевтілення актора. Тут важливі всі елементи: костюм, аксесуари, міміка, пластика, манера спілкування, характерні жести, пози. Особливої уваги заслуговує саме костюм персонажа, який найяскравіше розкриває психологічну характеристику свого власника.

У костюмі завжди закодовано біографію, національні ознаки, риси свого часу. Одяг надає тих ліній фігурі, що диктуються стилем і модою певного періоду. Для створення відповідного образу режисеру та художнику потрібно орієнтуватись в особливостях моди тієї доби, в якій планується втілювати виставу. Кожна епоха дає свої принципи композиційної побудови костюма. Наприклад, «готичний» костюм порушує природні пропорції тіла, цілеспрямовано витягуючи стан.

Поява придворного стилю бароко у західноєвропейському мистецтві XVI століття вносить церемоніальний, помпезний та святковий характер у культуру, і, разом з тим, створює відповідний новим поглядам наряд. У свою чергу епітети «придворний», «величний», «грандіозний» або «вичурний» починають відноситись не тільки до проявів доби бароко в архітектурі, живописі та скульптурі, вони стають властивими і для костюма. Костюми «барокового» стилю мали на меті деформувати натуральні форми, наближаючи їх до модного ідеалу, а у Давній Греції навпаки — надавали свободу природнім рухам та пропорціям людського тіла.

Звичайно, дотримуватись композиції історичного костюма потрібно не буквально, так як в кожному окремому випадку він може змінюватись, відштовхуючись від сценографічного рішення, характеру конкретного персонажа, жанру вистави та багатьох інших факторів.

Художня виразність костюма залежить від стильової єдності всіх його

складових. Серед основних компонентів костюма виділяють: форму, силует, колір, лінії, пропорції, матеріал, ритм, обробку і доповнення. У будь-якому костюмі наявні практично всі перелічені частини. Але, залежно від образного рішення персонажа і сценографії в цілому, той чи інший компоненти можуть мати пріоритетну позицію у втіленні образу.

Вся історія костюмів побудована на зміні речей, які несуть в собі символ певного часу, періоду, національності, соціальних та економічних явищ у суспільстві. Для художника та режисера важливо також брати до уваги сталі уявлення та стійкі стереотипи щодо певних явищ, характеристик, історичних періодів, які можуть бути символічно відображені в костюмі. Аби збагнути, що перед нами цар, достатньо зрозумілого символу влади — корони. Натомість, іноді для розкриття певного підтексту драматургії доцільно використовувати такі елементи не в прямому значенні, а через символ, метафору.

Символіка оживляє костюм, наділяє його власною «душею», вкладає неповторний зміст в мистецтво театрального художника, дає волю його творчому пошуку і виключає можливість повторень. Особливість створення костюмів для музично-театрального спектаклю полягає у його відповідності комфортним умовам виконавця під час співу. Зазвичай, тут відсутні тісні корсети чи тугі комірці, важкі, масивні головні убори, що заважають ясно чути музику, вільно співати та не заглушають голос співака.

Сьогодні робота художника по костюмах в опері посідає особливе місце. В інтерв'ю з відомою художницею Ольгою Полікарповою розкриваються важливі позиції розробки костюмів для опери. Мисткиня вважає, що найголовніше в опері — музика, на яку повинен зважати художник. Не послухавши, не зрозумівши і не почувши її, робити виставу неможливо. Можна безліч разів «обжити» декорацію, але без «музичного слуху» нічого не вийде. Костюми мають підтримувати музику, не перекривати її, адже вона має свій малюнок, ритм. Оскільки кожен персонаж має свою партію та мелодію, тому і художник має створити свою музику для очей. Але, на жаль, часто-густо художники просто ігнорують музику (Стамеров, 1978).

Неможливо, щоб характер людини не відображався на її костюмі. Уважно розглядаючи його деталі, можна прочитати психологічний портрет персонажа: яким чином одягнутий костюм, якими деталями доповнений, які аксесуари підібрані. Варто зазначити, що театральний костюм персонажа — це не лише одяг, але і взуття, прикраси, зачіска, головні убори, різноманітні аксесуари — все це маленькі риси, які допомагають актору краще відчувати роль, а глядачу розкрити характер героя. При створенні театального костюма необхідно враховувати сучасні стереотипи і уявлення про ту чи іншу епоху а також сьогоденне сприйняття краси і гармонії у формах, пропорціях, кольорах. Для того, щоб робота митців стала переконливою, їм необхідно розмовляти актуальною і зрозумілою художньою мовою зі своїми сучасниками. Особливого значення у театральному костюмі набувають деталі. Окремі елементи одягу можуть ставати знаком визначеної епохи та надавати ознак часу і місця, які режисер та актор використовують для побудови образу вистави. Увагу приділяють також кольору одягу або його елементів. Часто зустрічаються певні укорінені штампи у використанні кольорів так, наприклад, червона сорочка, або червоні рукавиці, як ознака крові, біла сорочка під верхнім одягом, який згодом знімає актор на очах у публіки, навпаки символічно відкриває його внутрішню чистоту.

Значення сценічного костюма, що допомагає розкрити внутрішнє наповнення ролі через зовнішність, неодноразово підкреслювалось багатьма майстрами театру. Із розвитком режисерського театру та широким визнанням системи К. Станіславського (1985) увага до деталей костюма як до ключа образу, стає невід'ємною частиною роботи режисера та актора над роллю. Костюм має відповідати історичному стилю і внутрішньому характеру персонажа, таким чином пробуджуючи фантазію актора, допомагати втілюватись у ту епоху, коли відбуваються події в творі. Якщо у житті костюм поступово переймає обриси характеру власника, то в театрі все відбувається у зворотньому напрямку. Актору необхідно оживити речі, надати їм характерності для того чи іншого образу. Правильно визначений стан костюма

сприяє більш якісній роботі над роллю. Існує навіть практика цілеспрямованого «зношування» костюма, надання йому вигляду потертості, запиленості, розтягнутості у певних частинах для більшої наближеності до сфери діяльності чи якості життя персонажа.

Професійно розроблений костюм допомагає акторові набути тих характерних рис, що притаманні його персонажу, навіть якщо в природі актора подібна пластика або рухи відсутні. Стилїстика театрального костюма та сценографічного вирішення вистави як уособлення її художнього образу залежать від способу інтерпретації твору постановочною групою: режисером, диригентом, сценографом, художником по костюмах, балетмейстером тощо. Наразі чітко сформувалися три основних способи інтерпретації опери:

- 1) художня реконструкція старовинних творів;
- 2) традиційне;
- 3) модернове трактування.

Розглянемо на конкретних прикладах означених інтерпретацій характер вирішення сценографічного оформлення та стилістику костюмів персонажів. Художню реконструкцію старовинних творів презентує «Артаксеркс» Леонардо Вінчі на лібрето П'єтро Метастазіо в Королівській опері Версалю, що спеціалізується на бароковому репертуарі. Опера виконана в контратеноровій версії, максимально наближеної до кастратового оригіналу у супроводі оркестру барокових інструментів. Режисер-постановник (С. Пуркарете), музичний керівник і диригент (Д. Фазоліс) із оркестром «Кьольнський концерт», сценограф і художник по костюмах (Г. Штюрмер) відтворили художній образ вистави в контексті видовишно-гедоністичної придворної естетики доби бароко. Сюжет про давньоперсидського володаря був реалізований на тлі розкішних декорацій у вишуканих костюмах і перуках, відповідних інтер'єру та моді початку XVIII століття. Спосіб спілкування акторів на сцені, «обігрування» ними елементів декораційного оформлення, реквізиту і аксесуарів працювали на особливості створення художніх образів персонажів і вистави відповідно до часу написання опери та її прем'єри у 1730 році.

Традиційну версію класичної української опери презентує «Тарас Бульба» М. Лисенка, поновлення якої відбулося в Національній опері України 2009 року. Постановочній групі у складі диригента В. Кожухаря, режисера Д. Гнатюка, сценографа та художника по костюмах М. Левицької вдалося відтворити напружений драматизм сюжетних подій гоголівського твору, народну стихію героїко-патріотичної опери, поєднання високого пафосу і зворушливого ліризму у створенні художніх образів персонажів. Сценографічне вирішення життя і побуту козацтва органічно взаємодіяло з монументальністю й потужністю масових сцен, підсилюючи героїчний пафос визвольної боротьби українського народу. Відтворення в театральних костюмах національного колориту, козацької символіки, їх вирішення в історично-достовірній стилістиці, відповідній реалістичній естетиці часу подій у гоголівському творі, вдало доповнювали вокально-сценічні образи персонажів та забезпечували художню цілісність вистави.

Модернову версію класичного зарубіжного твору презентує «Чарівна Олена» Жака Оффенбаха, поставлена у Львівській опері режисером І. Черниченком. Сценограф Я. Нірод, продовжуючи справу батька Ф. Нірода, створив просторові концепти дієвого художнього оформлення вистави з оригінальним поєднанням античної та сучасної стилістики. В його ескізах костюмів « <...> постають войовничі спартанці з різноманітними щитами та мечами. Монолітні фігури доповнюються головними уборами та строями, здавалося б, грецького одягу, які водночас відсилають нас до українського авангарду, що також підкреслено кольором зображень. Художник для кожного персонажа знаходить окремі психологічні риси, які відчуються вже у пластиці ескізу» (Ковальчук, Волошина, Руденко та Поліщук, 2021, с. 79). Таким чином, модерновим інтерпретаціям класичних творів притаманний умовно-символічний характер вирішення художнього образу в постмодерністській естетиці.

Висновки.

1. Художній образ оперної вистави є візуальним утіленням надзавдання і

формується метафорою, гіперболою, порівнянням чи алегорією. Його концептуальне бачення формується у співдружності диригента, режисера, сценографа, художника по костюмах, балетмейстера та завдяки артистам-виконавцям сприймається глядачем.

2. Костюм являється невід'ємним елементом у театрі. Саме через зовнішність актора режисер веде діалог з глядачем, художник вписує дійових осіб у запропоновані обставини, актори знаходять в ньому засоби до перевтілення. Театральний костюм виступає своєрідним медіатором, що поєднує різні площини сценічного мистецтва. Зображувана історична доба, жанр вистави, напрям драматургії, режисерська інтерпретація, трактування художника і, власне, характеристика персонажа — все це в різних проявах відображається у костюмі.

3. Концепт сценографічного оформлення та стилізація театрального костюма підпорядковані режисерській інтерпретації оперної вистави. Художній реконструкції старовинної опери притаманні декораційне вирішення і стилізація костюмів у контексті гедоністичної придворної естетики доби бароко. Традиційному вирішенню класичної опери притаманні історично-достовірні сценографічні вирішення і стилізація костюмів у контексті реалістичної естетики, відповідної часу і місцю дії, що відбуваються у творі. Модерновим інтерпретаціям старовинних, класичних та сучасних опер притаманний умовно-символічний характер сценографічного вирішення і стилізації костюмів у контексті постмодерністської естетики.

Перспективи подальших розвідок... У сучасному музичному театрі проявилася тенденція втілення оперних вистав у нетрадиційних локаціях: просто неба, на тлі природного ландшафту чи архітектурного ансамблю, у специфічних умовах фестивальних проєктів. Пошуки та експерименти режисерів, сценографів, художників по костюмах у нетипових умовах задля створення художнього образу вистави та персонажа потребують подальших наукових досліджень, структурування та систематизації очікуваних результатів, їх провадження в сучасну мистецьку практику.

Список використаної літератури і джерел

1. Дмитренко, А., 2015. Український театральний костюм початку XX ст.: історіографія проблеми. *Народознавчі зошити*, 15, сс.1153–1162.
2. Клековкін, О. Ю., 2012. *THEATRICA: Лексикон*. Київ: Фенікс.
3. Ковальчук, О. В., 2019. *Сценографічна практика у просторі XX століття: кийвські реалії*. Київ: Фенікс.
4. Ковальчук, О., Волошина, Л., Руденко, Т. та Поліщук, Б., 2021. *Український театральний костюм XX–XXI століть. Ескізи*. Львів–Київ–Харків: О. Савчук.
5. Нагай, Б., 2017. Сутність художнього образу у музичному мистецтві. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 17, сс.94–99.
6. Несен, І. І., 2021. Роль костюма у формуванні образу персонажа в Театрі Корифеїв (1882–1914 рр.). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва*, 2, с.154.
7. Оніщенко, Л. Г., 2017. Короткий нарис з історії костюма. У кн.: *Історія розвитку бального танцю від XV до кінця XIX століття*. Вінниця: Нова Книга, сс.27–31.
8. Пігель, Ю., 2009. *Сценічний костюм львівських театрів кінця XX – початку XXI століття. Художні особливості, пошуки образності*. Львів: Аз-Арт.
9. Стамеров, К. К., 1978. *Нариси з історії костюмів*. Київ: Мистецтво.
10. Черкашина-Губаренко, М. Р., 2015. *Оперний театр у мінливому часопросторі*. Харків: Акта.
11. Юдова-Романова, К. В., 2021. Експериментальний сценічний простір: проблеми класифікації. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтва*. Серія: Мистецтвознавство, 4(1), сс.39–54.

References

1. Dmytrenko, A., 2015. Ukrainskyi teatralnyi kostium pochatku XX st.: istoriografiiia problemy [Ukrainian theatrical costume of the beginning of the XX century: historiography of the problem]. *Narodoznavchi zoshyty*, 15, pp.1153–1162.
2. Klekovkin, O., 2012. *THEATRICA: Leksykon* [THEATRICA: Lexicon]. Kyiv: Feniks.
3. Kovalchuk, O. V., 2019. *Stsenohrafichna praktyka u prostori XX stolittia: kyivski realii* [Scenographic practice in the space of the 20th century: Kyiv realities]. Kyiv: Feniks.
4. Kovalchuk, O., Voloshyna, L., Rudenko, T. and Polishchuk, B., 2021. *Ukrainskyi teatralnyi kostium XX-XXI stolit. Eskizy* [Ukrainian theatrical costume of the XX-XXI centuries. Sketches]. Lviv–Kyiv–Kharkiv: O. Savchuk.
5. Nahai, B., 2017. Sutnist khudozhnoho obrazu u muzychnomu mystetstvi [The essence of the artistic image in musical art]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 17, pp.94–99.
6. Nesen, I. I., 2021. Rol kostiuma u formuvanni obraza personazha v Teatri Koryfeiv (1882–1914 rr.) [The role of the costume in the formation of the image of the character in the Corypheiv Theater (1882–1914)]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstva*, 2, p.154.
7. Onishchenko, L. H., 2017. Korotkyi narys z istorii kostiuma. In: *Istoriia rozvytku balnoho tantsiu vid XV do kintsia XIX stolittia* [History of the development of ballroom dance from the XV to the end of the XIX century]. Vinnytsia: Nova Knyha, pp.27–31.
8. Pihel, Yu., 2009. *Stsenichniy kostium lvivskykh teatriv kintsia XX – pochatku XXI stolittia* [Stage costumes of Lviv theaters of the late 20th – early 21st centuries]. *Khudozhni osoblyvosti, poshuky obraznosti*. Lviv: Az-Art.
9. Stamerov, K. K., 1978. *Narysy z istorii kostiumiv* [Essays on the history of costumes]. Kyiv: Mystetstvo.
10. Cherkashyna-Hubarenko, M. R., 2015. *Opernyi teatr u minlyvomu chasoprostori* [Opera theater in changing space and time]. Kharkiv: Akta.
11. Yudova-Romanova, K. V., 2021. Eksperymentalnyi stsenichniy prostir: problemy klasyfikatsii [Experimental scenic space: problems of classification]. *Visnyk Kyivskoho*

SERHIY SHUTKO

ORCID iD: 0000-0003-3663-1261

Honored Art Worker of Ukraine,

Professor at the Department of Opera Training and Music Direction

P. I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine

(Kyiv, Ukraine)

dachnik.ponevole@gmail.com

THE ROLE OF THEATRICAL COSTUME

IN THE CREATION OF ARTISTIC IMAGE IN OPERA PERFORMANCE

The influence of the peculiarities of the theatrical costume on the creation of artistic image of opera performance and its character is considered. The essence of the artistic image in musical art in the context of communication "composer - performer-interpreter - listener" is clarified. The differences between the artistic image of a musical and theatrical performance, its creation in the context of the commonwealth of conductor, director, scenographer, costume designer, choreographer and perception by the audience through performers are established. The artistic image of the performance as a visual embodiment of the supertask, its formation by metaphor, hyperbole, comparison or allegory is revealed. The need to adhere to a single style in the conceptual vision and artistic solution of the play by the director, scenographer, and costume designer is outlined. The artistic image of the character is described as a synthesis of the unity of internal and external manifestations of the personal characteristics of the hero, subordinated to the idea of the work. The functional purpose of the theatrical costume as an important element in the creation of the artistic image of the character and the play is analyzed. The dependence of the artistic expressiveness of the costume on the stylistic unity of all its components is emphasized. The peculiarities of the use of symbols and metaphors in theatrical costumes to reveal a certain subtext of the play's drama are revealed. The features of creating a costume for a musical and theatrical performance according to comfortable singing conditions are characterized. The concept of scenographic design and stylization of the theater costume according to the director's interpretation of the opera performance is defined. It has been found that the artistic reconstruction of the ancient opera is characterized by a decorative solution and stylization of costumes in the context of hedonistic court aesthetics of the Baroque era, while the traditional representation of classical opera is characterized by a historically reliable scenographic solution and stylization of costumes in the context of realistic aesthetics, appropriate to the time and place of action, which occur in the work. It is proved that modern interpretations of ancient, classical and modern operas are characterized by conventional symbolic nature of scenographic solutions and stylization of costumes in the context of postmodern aesthetics. Prospects for further scientific exploration of selected issues related to the specifics of creating an artistic image of an opera performance in non-traditional locations are predicted.

Keywords: opera performance, artistic image of the performance, artistic image of the character, theatrical costume, stylization.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2022 року.